

(04.01.2002)

Bir önceki makalemde araştırma gezilerimin Erzincan bölümüne değinmiştim. Şimdi ise Tokat bölümündeki notlarımdan Eraslan Ocağı'na ait olanları sizlere sunacağım. Ancak önce Tokat gezimin anahatlarını vermek istiyorum:

21-28 Ağustos 2001 tarihleri arasında Tokat'ta araştırmalar: Tokat, Turhal merkezde Hubyar Ocağı'ndan Eraslan Doğanay Dede'yi ziyaret ve görüşme, Tokat, Turhal Ulutepe Köyü'nde Hüseyin Baba Türbesini ziyaret, Hubyar Ocağı'ndan İbrahim Günay ile görüşme, Tokat, Turhal Ulutepe Köyü'nde Anşabacı talibi Haydar Aydın ile görüşme, Hubyar talibi Tokat Şenköy (Zazara) Köyü'ne geliş ve Taliplerle sohbet ederek o gece orada konuk olmamız, Tokat, Almus İlçesi, Görümlü (Varzıl) köyünü ziyaret Kul Himmet'in türbesini yaptıran Çöreğibüyük köyünden Kul Himmet dedesoylu Zekine Hanım ile görüşme, Tokat, Almus İlçesi, Görümlü köyünden Kul Himmet Ocağından Salih Şahin ile görüşme, Tokat, Almus İlçesi, Görümlü köyünden Kul Himmet Ocağından Aşık Mustafa Şahin ve İssot Dede olarak bilinen Rıza Şahin Dedeler ile görüşme, Tokat, Almus İlçesi, Görümlü köyü aşıklarından Aşık Kasım ile kısa görüşme, Tokat, Almus İlçesi, Hubyar köyü'nde Tekkenin şeyhi Mustafa Temel ile görüşme, Tokat, Almus İlçesi, Hubyar köyü'nde Hubyar Ocağı Dedelerinden Bektaş Ali Temel ile görüşme onun evinde konuk olduk ve akşam kapsamlı bir sohbet edildi, Tokat, Almus İlçesi, Hubyar köyü'nde Hubyar Ocağı Dedelerinden Ahmet Coşkun ile kısa görüşme, Tokat, Almus ilçesi Cehet Kasabası girişinde bulunan Erzurum Evliya, Derviş Ali ve Derviş Veli'nin türbeleri ve Cemevini ziyaret, Tokat, Almus ilçesi Cehet Kasabası'nda Eraslan Ocağı dedelerinden Bektaş Aslan'ı ziyaret ve görüşme, Tokat, Almus ilçesi Cehet Kasabası'nda Eraslan Ocağı dedelerinden Haydar Aslan ve Muharrem Aslan ile görüşme, Tokat, Erbaa ilçesi Keçeci Köyü'nde Keçeci Baba Dergahını ziyaret, Tokat, Erbaa ilçesi Keçeci Köyü'nde Keçeci soyundan ve aynı zamanda eski Turhal Belediye Başkanı Muhsin Pehlivan ile görüşme, Tokat Artova Bayırlı köyünden taliplerle görüşme.

Bu yaz alan araştırmasının ikinci bölümü için Tokat'tayım. Tokat yöresi Aleviliğin önemli merkezlerindendir. Bu nedenle olsa gerek Mustafa Kemal Paşa 26 Haziran 1919 tarihinde Konya II. Ordu Müfettişliğine şu şifreyi yolluyordu:

.....

Tokat ve çevresinin İslam nüfusunun % 80'i, Amasya çevresinin de önemli bir bölümü Alevi mezhepli ve Kırşehir'de Baba Efendi hazretlerine çok bağlıdırlar. Baba Efendi, ülkenin ve ulusal bağımsızlığın bugünkü güçlüklerini görmekte ve yargılamakta gerçekten yeteneklidir. Bu nedenle, güvenli kimseleri görüştürerek kendilerinin uygun gördüğü "Ulusal hakları koruma" ve "Başka ülkeye bağlanmama" derneklerini destekleyecek birkaç mektup yazdırılarak buralardaki etkili Alevilerin Sivas'a gönderilmesini pek yararlı görüyorum. Bu konuda içten yardımlarınızı dilerim.

3. Ordu Müfettişi Fahri Yaver

Mustafa Kemal

.....

Tokat'taki Alevi nüfus bu şekilde en yetkili makamlardan bu şekilde ifade edilmiş oluyordu. Yine Tokat'ın bu özelliğinden olsa gerek mecliste Ulusoy ailesinden sürekli temsilciler seçilebilmiştir. Bu durum Tokat'ta varolan yoğun Alevi nüfustan kaynaklanmaktadır. Bölgede Alevi inancının iç işleyişi bakımından önemli olan Ocak sistemi bakımından da çok canlı bir yapıyla karşılaşırız. Hubyar, Kul Himmet, Keçeci Baba, Pir Sultan, Bostankolu Hasan Halife, Kemallı, Şah İbrahimli, Anşabacılı ve daha bir çok ocak dedeleri etkinlik gösteriyor. Bu ocakların ulularına ilişkin ziyaretgahlar bulunuyor. 1994 yılından bu yana sürdürdüğüm alan araştırmaları çerçevesinde Tokatlı birçok Dede ve talip ile görüşme olanağı bulmuş, onların Şahkulu, Garip Dede ve Karaca Ahmet Dergahlarında cemlerini izleme olanağı bulmuştum. Doktora tezimde bu görüşmelerden oldukça yararlandım. Bu araştırmalarım tabi ki yeterli değildi ve Tokat'ta daha uzun süre kalmak ve önemli yerleri ziyaret etmem gerekiyordu. Bu amaçla bu yaz önce Erzincan'da araştırmalar yaptım. Sonra Tokat'a geçtim.

Şimdi gelelim gezimizin Tokat bölümünün Eraslan Ocağı'nı ilgilendiren kısmına. Tokat'taki köyleri ve ziyaretleri Hubyar Ocağı'ndan Eraslan Doğanay ile birlikte geziyoruz. Kılavuzum bu yöreyi çok iyi bilen Eraslan Dede. Sağolsunlar Dedeyle her gittiğimiz yerde insanlar bizi sevgiyle karşıyorlar. Alevilikteki "Mihman Alidir." deyişine uygun olarak bize konukseverlik dersi verdiler. Dedeyle birlikte bu gezi çerçevesinde Hubyar Sultan, Kul Himmet, Keçeci Baba ve Eraslan Ocağı'nın merkezi olan Cehet (Cihet olarak da söylenir) Kasabası'nı ziyaret ettik. Tokat, Almus ilçesine bağlı Cehet Kasabası. Yaklaşık 300 haneymiş. Bu şirin kasaba uzun bir vadi üzerinde kurulmuş. Bu nedenle olsa gerek vadi boyunca uzanan uzun bir yerleşim profiline sahip. Evler bu vadi boyunca seyrek olarak sıralanmış durumda. Kasabaya girerken bulunan köprüden

köyün sonundaki tepelerin arası yaya olarak bir buçuk saat sürüyormuş. Bu uzun alanda 18 mezra bulunuyormuş. İşte Cehet kasabası bu 18 mezradan oluşuyor. Kasabanın ortasından Cehet Deresi akıyor. Bu yerleşim birimini bizim ziyaretimiz buranın yüzyıllardır önemli bir inanç merkezi yani Eraslan Ocağı'nın merkezi olmasından kaynaklanıyor. Bu ocağın dedeleri Cehet'te toplam 9 haneden oluşmaktadır. Eraslan Ocağı'na mensup bu dokuz ailenin soyadları da "Aslan". Cehet'in çoğunluğu bu "Aslan" soyadlı Eraslan Ocağı dedelerinin talibidir. Cehet Kasabası'nda bu ocağın dışında kalan talipler de Pir Sultan ve Kemallı Ocaklarına mensupturlar. Diğer ocak talipleri de kendi ocak Dedeleri Cehet dışından gelmekle birlikte burada yapılan cemlere katılmaktadırlar. Oysa bazı muhitlerde farklı ocaklara mensup talipler birbirlerinin cemlerine katılmamaktadırlar. Mesela Tokat, Turhal'a bağlı Ulutepe köyündeki Anşabacılar ve Hubyarlılar ayrı cemler düzenlemektedirler. Bu örnekler başka yerlerde de çoğaltılabilir.

Eraslan Ocağı'na adını veren erene Eraslan Devletlü de deniliyor. Bilindiği gibi Hubyar Sultan için de kullanılıyor bu deyim. Horasan pirlерindenmiş. Hünkâr Hacı Bektaş Veli gibi Eraslan Devletlü'nün de Horasan'ın Nişabur kentinden geldiğine inanılıyor. Hünkârın emriyle Anadolu'da mekân tutmuş. Bir menkıbeye göre Eraslan Devletlü aslana binmiş ve Hacı Bektaş-ı Veli ise cansız duvarı yürüterek onu mahcup etmiş. Cansız yürütmek daha üstündür diyerek Eraslan, Hünkârın eline sarılmış. Bazı Dedeler bu mahcubiyeti yüzünden onun türbesinin bir Sünni köyünde mekan tuttuğuna yorumlayanlar bile var. Eraslan Devletlü'nün türbesi Sivas'ın Yıldızeli İlçesi'ne bağlı Güneykaya (Bidoktun) Köyü'nde bulunmaktadır. Bu köy halkı Alevi değildir. Eraslan Ocağı dedeleri ve talipleri zaman zaman bu köye giderek kurbanlar kesmekte ve lokmalar yapmaktadırlar.

Eraslan Ocağı talipleri Cehet kasabası, Leveke, Dadukto, Firuze, Çiftlik, Karşıkent (Mudey), Geyran, Yolüstü ve Alan Köylerinde bulunmaktadır. Bu ocağa mensup eskiden çok okumuş hocalar ve dedeler varmış. Bizim de gördüğümüz onlardan günümüze kalan elyazması kitapları bunun kanıtıdır. Zaman içerisinde gerçekleşen sosyal dönüşüm bu eski bilgili insanların azalmalarıyla sonuçlanmış. Bir çok ziyaret ettiğimiz yerde eskilerden özlemle ve övgüyle sözedildiğine tanık olduk.

Eraslanlı Dedeler ocaklarının İmam Musa-i Kazım'a dayandığını kabul ediyorlar. Eraslan Ocağı'nda "El ele el Hakka" şeklinde özellikle doğudaki ocaklar arasında varolan Mürşit-Pir-Rehber bağlantısı bulunmuyor. Eraslan Ocağı doğrudan Hacı Bektaş Dergahı'nı temsil eden Çelebilere (Ulusoylar)a bağlıdır. Mürşid yani Hacı Bektaş-ı Veli'ye vekaleten Ulusoylar geliyormuş. Mürşid de, Pir de, Halife de Ulusoy ailesidir.

Buradaki Eraslanlı ocakzadeler yani bu 9 hane Cehet'teki cemleri yürütmek üzere aralarından

bir dede seçerlermiş. Aralarından yaşıyla, bilgisiyle bilinen olgun bir kişi bu hizmetleri görüyor. Burada Cemlere o başkanlık edermiş. Eskiden bir kişi varmış. Şu anda köyün dede olarak seçtiği iki kişi var birisi Cehet'te cemleri yürütürken diğeri İstanbul'daki taliplerin hizmetlerini görüyormuş. Dışarıdan bir dede Eraslan Ocağı taliplerini göremezmiş mutlaka Eraslanlı dedelere görülmesi gerekiyormuş. Taliplerin hizmetini görmek üzere belirlenmiş Dede Hacı Bektaş'ı ziyaret ederek Ulusoyların yetkili olanı kim ise ondan icazet alması da gerekiyormuş. Dedelik hizmeti yapabilmek konusunda ancak o zaman tam yetkili olabiliyor, talipler karşısında. Hacı Bektaş çelebilerinden alınan belgeleri buradaki dedeler saklıyorlar. Sağolsun Bektaş Aslan Dede bu belgeleri fotokopi çekmem için bana vermek nezaketini gösterdi. Bu makalemin sonunda bu belgeleri de sunacağım.

Eraslan ocağı cemlerinde hizmet gören aşıklar da köydenmiş. Dede aşıklık hizmeti görmüyormuş. Mutlaka bir aşık oluyormuş. Cehet'teki Eraslan Ocağı Dedeleri pençe ile cem görüyorlar. Dede, eliyle Taliplerin sırtlarına "Ya Allah, Ya Muhammed, Ya Ali" diyerek dokunur.

Burada İstanbul'dan da tanıdığım Bektaş Aslan Dede'nin evini sorarak buluyoruz. Dede bizi çok iyi karşılıyor. Evinde aralarında Haydar Aslan, Muharrem Aslan Dedelerin de bulunduğu canlarla muhabbet ediyoruz. Bektaş Dede bizlere sofrasını da açıyor ve "Geldi Ali sofrası" diyerek hem muhabbet ediyoruz hem de lokma ediyoruz. Sohbeta Dedelerin zaman zaman konuları açıklamak için söyledikleri deyişler de eşlik ediyor. Eskiye ilişkin Eraslan (Devletlü), Erzurum Evliya ve Derviş Ali hakkındaki menkıbeler de sıkça dile getiriliyor.

Cehet'lilerin çok bildiği üç büyük Hak aşığı var. Bunlar Derviş Ali, Aşık Veli ve Derviş Süleyman Cehet'te Derviş Ali'nin ve onun kardeşi Derviş Veli'nin türbeleri var. Cehet'te Derviş Ali'nin deyişlerinin yeraldığı el yazması eski yazı cönk kitapları bulunuyor. Derviş Ali eskiden cemlerde tanınmış bir Hak Aşığıymış. Yüzyıllardır yörede yapılan cemlerde Derviş Ali'nin güzel deyişleri aşıklarca söylenmeye devam ediliyor. Eraslan Doğanay ve diğer dedelerin de anlattıklarına göre Hubyarlılar da Derviş Ali'yi çok severlermiş. Derviş Ali'nin deyiş ve düvazları olmayan bir Hubyar cemi düşünülemezmiş.

Cehet'teki Derviş Ali türbesinin yakınında yeni yapılmış güzel bir cemevi bulunuyor. Eskiden evlerde yapılan cemler şimdi bu yeni güzel cemevinde yapılmaktadır. Sohbetimizde Dedeler arasında, Tokat yöresinde ve başka yörelerde bazı ocakların cemdeki uygulama farklılıkları olduğunu bunun giderilmesi gerekliliği üzerinde duruluyor. "Bütün cemler kameraya alınsın, izlensin en mantıklı neyse o cemi bütün ocaklar yapalım." diyorlar.

Anadolumuzun inanç coğrafyasında önemli işlevler görmüş Alevi Ocakları'ndan Eraslan Ocağı ile ilgili bu makalemden sunacağım bilgiler bu kadar. Alevi Ocakları ile ilgili zaman geçirilmeden alan çalışmaları yapılması gerektiğini vurgulayarak makalemi Eraslan Ocağı'na ait ve ilk kez burada yayınlanan belgelerle sonlandırıyorum.

ERASLAN OCAĞI'NA AİT İCAZETNAMELER

Bu belgelerin tamamını asıl nüshalarıyla birlikte yayınlıyacağım. Ancak bilim dünyasının bunlardan haberdar olmaları bakımından zaman zaman bu tür belgeleri yayınlamayı yararlı buluyorum. Burada bana bu ocak soyundan Bektaş Aslan'ın verdiği ve ailesinden kalan 3 belgeyi sunuyorum. Eski yazı olan iki belgeyi de babam Mehmet Yaman Dede yeni yazıya aktardı. Bektaş Aslan Dede'ye ve babama buradan teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

İCAZETNAME 1 (Eski Yazı)

Ali Dede oğlu merhum Bektaş Efendi'nin yerine mahdumu bulunan Ali Ağa'yı tarikat hizmeti bi'l-ibka vazifeye tayin edilmiştir. Muhibbanımız bulunan Cehed Köylüleri ve muhibbanlar itaatte bulunmaları için bizzat bu emrimiz yerine getirilsin. Cümleye selamlar olunur.

4 Kânun-i Sanî Sene: 1340

Merhum Hüseyin Efendi-zâde

Mühür: İbrahim

İCAZETNAME 2 (Eski Yazı)

Elhamdü lillâh-illezî nevvere kulûb-el-ârifîne bi-envâr-iş-Şeriatı ve't-Tarîkati ve tahhare

Prof. Dr. Ali Yaman tarafından yazıldı.

sudûr-es-sâlikîne bi-miyah-il-Mârifetin ve'l-Hakikati ve's-salâtü ve's-selâmü alâ Resulinâ
Muhammed-illezî beyyene-s-sülûke lil-müstaidîn-el-vefîka ve alâ Âlihî ve ashâbihî-l-lezîne hüm
nücûm-el-hidayeti bi'r-refkî ve'r-refîka

Emmâ ba'dü:

Bâis-i tastîr-i icazet-nâme oldur ki, bu kerre Erarslan evlâdından tarîkatlû Bektaş Dede Dergâh-ı
Hazret-i Pîr-i dest-gîr'e gelüb, bir kıt'a icâzetnâme-i dervîşânemizi taleb kılmış ve kendüsü dahi
ehl-ü erbab görülmüş olmağın kendisine müteallik bulunanlar itaat ve inkıyadında olmak üzere
işbu icâzetnâmemiz imlâ ve yed-i merkuma îtâ kılındı. Ve's-selâmu alâ men ittebaa-l-hüda.

21 Teşrîn-i Evvel 1314

Mühür: Hâdim-ül-fukarâ

Es-seyyid Ahmed Cemaleddin an evlâd-ı Hacı Bektaş Veli

Sene 1279

.....

İCAZETNAME 3 (Yeni Yazı)

(Mühibbanlara)

Yukarıda zikredilen Eraslan Ocağı'na mensup Ali oğlu (Hüseyin Aslan'ı) Bizzat tarafımdan Dede

Prof. Dr. Ali Yaman tarafından yazıldı.

tayin ettim. Hepiniz itaat edeceksiniz.

Merhum

Hamdullah Efendi Mahdumu

Cemalettin Ulusoy

İmza

10 Aralık 1950

.....

İCAZETNAME 4 (Yeni Yazı)

Reşadiye'nin Ceğet köyünden Eraslan evlatlarından Ali oğlu Hüseyin Aslan müteaddit defa buraya gelip Dergah-ı Hazret-i Pir'i ziyaret etmiş olmakla Eraslan ocağına bağlı talibanın kendisine lazım gelen hürmet, itaat ve inkiyatta bulunmaları iş'ar bilvesile cümleye mahsus selam ve beyan-ı muhabbet olunur.

7 Aralık 1962

(Veliyeddin Efendi Zade'nin mühürü)